

Avrupa Birliği (AB) Adayı Türkiye'nin LGBTT'lerinin Gizlenme Durumları ve Kent Planlamanın Yapabilecekleri

Sexual Orientation Concealment of LGBTT Individuals in Turkey as a Candidate State of the European Union (EU) and the Role of Urban Planning

Mercan EFE GÜNEY, İrem AYHAN SELÇUK

ÖZ

Şehir planlama Türkiye'de, "öteki" olarak nitelendirilen grupların tümünü içermediğinden, planlama herkes için yapılamamaktadır. Bu metin, ötekilerden biri olarak LGBTT bireylerin (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel, Travesti) Türkiye'de görünür olabilmelerinin yolunu açabilmek için gizlenme, baskı görme, baskıları aşmada yaşadıkları kentin etkisi ve şiddet konularına açıklık getirerek şehir planlama mesleğinin bu konularda neler yapması gerektiği/yapabileceği konusunu tartışmaya açmaktadır. Metinde, homofobik bir ülke olan Türkiye'de LGBTT bireylerle ilgili sosyal ve ekonomik değişkenler verilecek ve kent planlama çalışmalarına katkı sunacak mekânsal değişkenler ayrıştırılmaya çalışılacaktır. Temmuz-Eylül 2012 tarihleri arasında Ankara'da Kaos-GL Derneği aracılığıyla 68; İzmir'de Siyah Pembe Üçgen İnisiyatifi aracılığıyla yapılan 155 anketin değerlendirilmesi bu çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır. Planlama kapsamında LGBTT bireylerin kendisi gibi olabilmeleri için yapılacak öneriler, bu çalışmanın literatüre katkısını oluşturacaktır.

Anahtar sözcükler: Baskı; fark edilmeme; gizlenme; kent planlama; LGBTT; şiddet.

ABSTRACT

Urban planning doesn't cover the groups labeled as "other". This article explains urban effects and violence experienced by the LGBTTs (Lesbian, Gay, Bisexual, Transsexual, and Transgender) while concealing their sexual orientation due to the public pressure besides, their struggle to be visible in Turkey and discusses the necessary/potential role of urban planning on these topics. The article will provide social and economic variables about LGBTT individuals living in a homophobic country, such as Turkey, and the spatial variables that will contribute to urban planning activities will be analyzed. The methodology of this study evaluates 68 questionnaires done by Kaos-GL Association in Ankara and 155 questionnaires returned by the Black-Pink Triangle Initiative in Izmir, between July and September 2012. The contribution of this study to the literature will be to ensure that the LGBTT individuals can be "as they are".

Keywords: Pressure; invisibility; concealment; urban planning; LGBTT; violence.

Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir

Başvuru tarihi: 29 Haziran 2015 - Kabul tarihi: 29 Eylül 2016

İletişim: Mercan EFE GÜNEY. e-posta: mercan.efe@deu.edu.tr

© 2016 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2016 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş: Türkiye'nin Konuya Yaklaşımı

Türkiye'de LGBTT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, Travesti) bireyler cinsel yönelimlerini gizlemek zorunda kaldığından bu bireyleri de kapsayan/taleplerini ele alan bir planlama yapılamamaktadır. Günlük yaşamda cinsel yönelimi gizleme, LGBTT bireylerin kentle kurdukları ilişkide tamamen kendileri olmadıkları anlamına gelmektedir. Çünkü LGBTT bireyler, oluşturulan mekânları/şehirleri kendileri olarak kullanamamakta ve kendileri gibi olmadıklarından olası mekânsal taleplerini bilememekte ve/veya dile getirememektedir. Dolayısıyla kenti, cinsel yönelimlerinin özelliklerine ve olası gereklerine göre değerlendirememektedirler. Bu da kent planlamada LGBTT bireyler için neler yapılabileceği konusunda engel oluşturmaktadır. Metin, toplumsal baskı ve şiddet konularına odaklanarak şehir planlama meslek alanının LGBTT bireyler için yapabileceklerini ortaya koymaya çalışmaktadır.¹ LGBTT bireylerin gördüğü şiddete yönelik pek çok çalışma bulunmakla birlikte² daha fazla araştırma yapılması gerektiğinden³ metin, yapılması gereken araştırmalara katkı koymayı amaçlamaktadır.

LGBTT bireyler, yasalarda tanınmamalarının yanı sıra mevcut sosyal yapı nedeniyle kendileri olarak varlık gösterememekte ve sonuçta şehir planlamanın veri ve bilgi alanına girememektedir. Çünkü bireyler, evde gizlenmekte, toplum tarafından hasta olarak görülmede, LGBTT olarak evlenemedikleri için evlenmekten kaçınmakta ancak geleneksel toplumsal yapı tarafından zorla evlendirilmekte ve/veya evlendirilmeye çalışılmakta ve askerlik gibi zorunlu olan bir hizmet söz konusu olduğunda ya deşifre olarak gelecekteki iş ve sosyal hayatını riske atmakta ya da kendisini gizleyerek bu hizmeti yerine getirmektedir. Değinen bu konular aşağıda açıklanmaktadır.

Yasal Tanınmama: Cins/cinsiyet ve cinselleştirilmiş normlar, bunlara bağlı olarak konuşma ve davranışı biçimlendiren heteroseksüel yapı, evlilik ve aile hayatı üzerinden düzenlenmektedir. Bu, heteroseksüel olmayanların çoğunlukla yönelimlerini gizlemeleri (closete kalmaları) ve sonuçta mekânın heteroseksüel olarak oluşturulması anlamına gelmektedir. Dahası, heteronormalizasyon nedeniyle yaygın olarak yasa ve politikalarda heteroseksüel çiftler gözetilmektedir.⁴ Türkiye'de yasalarla sürdürülen bu durumun Yeni Anayasa çalışmalarının cinsel yönelimlere yer vermemesi nedeniyle devam edeceğini söylenebilir.⁵ Sonuçta Türkiye'de sosyal normlar gelişmediğinden ve

cinsel yönelimleri koruyucu kanunlar yürürlükte olmadığından, LGBTT bireyler aile tepkisi, iş kaybetme ve sosyal dışlanma kaygıları yaşarlar ve cinsel yönelimlerini gizleyerek closeti⁶ oluştururlar. Closet metaforu, toplumda cinsel sapkın olarak etiketlenmeye karşı durmanın bir yolu olduğundan LGBTT bireyler closeted olmayı seçerler.⁷ Closet, başlangıcında homoseksüelliğin sosyal damgalanmadaki negatif etkisini azaltmak için "bilgi yönetim stratejisi" iken bugün "hayatta kalma stratejisi" haline gelmiştir.⁸ Çünkü LGBTT bireyler şiddet görmekte veya görme korkusu yaşamaktadır.⁹ LGBTT bireyler anayasada tanınmadıklarından kimlikleri görünmez hale getirilmiş ve böylece planlama literatüründe ve uygulamada bu kimlikler susturulmuştur.¹⁰

Türkiye'de cinsiyet temelli eşitliğin önünde ataerkil aile vardır. Bu yapı cinsel yönelimlerin utanç ve tiksinti kaynağı olarak görülmesinde ve aile düzeninin korunması için töre cinayetlerinin işlenmesinde de kendisini göstermektedir. Avrupa Toplulukları Komisyonunun bir raporuna göre (2009), Türkiye'de eşitlikten sorumlu resmi bir kurum olmadığı gibi iş yerinde LGBTT çalışanların işlerine geri alımlarını veya tazminatlarının ödenmesini sağlayacak herhangi bir yasal hüküm de bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de cinsel yönelim sorunsalının çözünürlüğü normlar, kurumlar, yasal metinler ve politikalarda toptan bir değişiklik gerektirdiğinden LGBTT bireyler AB sürecini bir şans olarak görmektedir.¹¹

Evde Gizlenme: Ev, modern batı dünyasında "bireyin kişiliğini inşa edip geliştirebileceği en uygun" yer olarak görüldüğünden¹² evin heteroseksüel olmayan kimliklerin onaylandığı bir mekân olabileceğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır.¹³ Özellikle posterler, dergiler, kitaplar ve kişisel fotoğraflarla LGBTT bireyler cinsel kimliklerini evlerine taşıyarak¹⁴ kimliklerini ve ilişkilerini bir dereceye kadar özgürce yaşayabilmektedir.¹⁵ Ancak bazı çalışmalara göre dışlama ve şiddet nedeniyle ev ortamı LGBTT bireylerin yabancılaşma ve gizlilik içeren bir hayat yaşamasını gerektirmektedir.¹⁶ Gey erkeklerin kendilerini ve evlerini ayrımcılık ve şiddete karşı korumak için cinsel yönelimlerini ve ilişkilerini gizlediklerini gösteren çalışmalar da bulunmakta olup buna kişinin evini "geylikten arındırması" denmiştir.¹⁷ Literatürde saptanan evde gizlenme, Türkiye için de geçerlidir. LGBTT bireyler anayasada olduğu gibi geleneksel toplumsal ya-

¹ Makale, bir bilimsel araştırma projesinin konuya yönelik bulgu ve değerlendirmelerini geliştirmiştir.

² Bkz. Chauncey, 1995; Buijs, 2009; Colins, 2009: 475; Doan, 2007; Hayslett ve Kane, 2011; Monro, 2010; Ross ve Sullivan, 2012.

³ Fobear, 2012: 744.

⁴ Gorman-Murray, Waitt ve Gibson, 2008.

⁵ Bunun süreci ve eleştirisi için KAOS-GL dergisinin "Ya Eşitlik Ya Hiç" Dosya Konulu 2013 Kasım Aralık sayısında Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Batman milletvekili Ayla Akat Ata ve Cumhuriyet Halk Partisi İzmir Milletvekili Rıza Türmen ile yaptıkları ve kaynakçada sunulan röportajlara bakılabilir.

⁶ Closet, LGBTT bireylerin cinsel yönelimlerini gizlemeleridir (Bkz. Frisch, 2002, Görkemli, 2012; Öztürk, 2011).

⁷ Görkemli, 2012: 80.

⁸ Frisch, 2002: 256, 263

⁹ Görkemli, 2012: 72, 76; Bereket ve Adam, 2006. Ek olarak Avustralya'da yapılmış bir çalışma gey erkeklerin heteroseksüel erkeklerle göre dört; lezbiyen kadınların heteroseksüel kadınlara göre altı kat fazla saldırıya maruz kaldığını

göstermektedir. Bkz. Gorman-Murray, 2008b: 289.

¹⁰ Nusser ve Anacker, 2012: 175.

¹¹ Öztürk, 2011.

¹² Young, 2005: 153.

¹³ Bkz. Gorman-Murray, 2006, 2007, 2008a.

¹⁴ Bkz. Elwood, 2000.

¹⁵ Gorman-Murray, 2008b: 289.

¹⁶ Trivette, 2010: 226; Elwood, 2000; Valentine, 1993; Valentine, 1998;

¹⁷ Valentine, Skelton ve Buttler, 2003. Gorman-Murray, 2012, s. 114.

pıda da tanınmamakta hatta bilinir olanlar ataerkil yapı nedeniyle aşağılanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de LGBTT bireylerin cinsel yönelimlerini ortaya koyacakları herhangi bir ev veya işaret onların aleyhinde nefret suçları işlenecek alanlara dönüşebilir. Bu yüzden aşağıda da görüleceği gibi dış görünüşleri nedeniyle isteseler de cinsel yönelimlerini gizleyemeyen transeksüel ve travesti bireyler dışındakilerde kimliklerini gizleme koşuluyla aileyle yaşama ağırlıklıdır.

Hasta Olarak Görülme: LGBTT bireylerin kimliğini gizlememesi için, zihinsel hasta olarak gösterilmemesi yönünde çalışmalar bulunmaktadır.¹⁸ Türkiye'deki durum ise farklı cinsel yönelimlerin geçici veya tedavi gerektiren bir durum olarak görülmesidir.¹⁹ Bu tutumla mücadelede devlet değil bazı sivil toplum kuruluşları etkindir. Türkiye'de LGBTT hakları konusunda örgütlü çalışmalar yürüten tek birim, 90'lı yılların başından beri ayrımcılığa karşı çalışan ve 2005'te yasal bir dernek haline gelen KAOS-GL'dir. Ankara KAOS-GL'den alınan bilgilere göre ülkedeki diğer sivil inisiyatifler Ankara'da Pembe Hayat; İstanbul'da SPOD, İstanbul LGBT, Lambda İstanbul; Diyarbakır'da Heburn; Eskişehir'de Morel; Mersin'de Mersin LGBT İnisiyatifi; Adana'da Çukurova Eşcinsel İnisiyatifi, İzmir'de Siyah-Pembe Üçgen ve 2008'den beri aylık toplantılar yapan LGBTT Aileleri İstanbul Grubu'dur (LİSTAG).

Ek olarak 1990'ların sonunda kurulan Lezbiyen Gey Topluluğu (Legato) ile üniversite öğrencileri arasında internet yoluyla bir birliktelik kurulmuş ve digital closet oluşturulmuştur. Legato'nun 2001'de başlattığı "internette ortaya çıkma" adlı kampanya LGBTT bireylere zulmün bir sembolü olmuştur.²⁰

Evlilik Kurumu: Cinsel yönelimin gizlendiği bir diğer alan evlilik kurumudur. Modern batı toplumlarında evli / heteroseksüel olmak piramidin en üstünde; homoseksüellik piramidin en altındadır.²¹ Bu, cinselliğin de bir hiyerarşisi olduğunu göstermektedir. Türkiye'de de evli olmak önemsendiğinden evlilik, sosyal sınıf atlama biçimlerinden biridir. Hatta evliliğe yönlendirmek ve cinsel yöneliminden caydırmak için aşağıda anket sonuçlarında görüleceği gibi genelev önemsenmektedir. Çünkü genelev, ailenin kurulabilmesi için gerekli görülen erkekliğin, öğrenildiği ve yeniden üretildiği bir mekân kabul edilmektedir.²²

Askerlik: Ordu, "heteroseksist dayanakların baskın eriliği nasıl desteklediğinin" en temel örneği²³ olduğundan sosyal gizlenmenin bir başka şeklidir.²⁴ Türkiye'de aske-

re sadece erkekler gidebilmektedir. Cinsel yönelimler ise cinsel tutum ve davranışlarının askerliğe uygun olmaması tanısıyla askere alınmamaktadır.²⁵ LGBTT bireyler, cinsel yönelimlerini gizlemezlerse kendilerine konan tanı resmi belgelerine yansıdığından Türkiye gibi askerlik hizmeti konusunda işverenin titiz olduğu bir konuda işe bile girememektedirler. Bu durum, İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) (2008) tarafından tamamlanan büyük ölçekli bir çalışmada da gösterilmiştir.²⁶

Sıralanan unsurlar nedeniyle aşağıda anket sonuçlarında da görüldüğü gibi LGBTT bireyler, sosyal ilişkilerini ve iş hayatlarını zorunlu olarak heteroseksüel ilişkiler üzerinden yürütmekte ve kendileri olarak kenti ve kent haklarını kullanamamaktadır. Bir başka deyişle, cinsel yönelimler anayasada tanınmadığından LGBTT bireyler kendileri olarak vatandaşlık haklarından yoksun kalmaktadırlar.²⁷ Cinsellikle ilgili görüş ayrılığı tarihseldir ve özünde kentle bağlantılıdır.²⁸ Dolayısıyla bir yandan heteroseksist bir proje olan şehir planlama²⁹ bir yandan da Anayasada'da tanınmamaları nedeniyle LGBTT bireylerin closeted olmaları Türkiye'de mekânların heteroseksist bir yaklaşımla oluşturulmasını devam ettirmektedir.³⁰

Çalışma Yöntemi ve Veri Kaynakları

Türkiye'de LGBTT bireylerin yaşama alanlarına ve nüfuslarına ilişkin çalışmalar henüz bulunmamaktadır. Bu nedenle, eşcinsel çiftlerin nüfusu fazla olan yerlerde yaşadığı; ancak dağılımlarının belirli bir yöntemle uymadığı varsayımı³¹ kabul edilerek anket çalışmaları Türkiye'nin başkenti olan ve "memur kenti" olarak da adlandırılan Ankara'da ve Türkiye'nin "en rahat" ili nitelendirmesinin yanı sıra "gâvur İzmir", "Ege Bölgesi'nin İncisi" gibi sıfatları olan İzmir'de yapılmıştır.

LGBTT bireylere ilişkin bir çalışma yapmak gerek toplumsal yapının tutuculuğu³² gerekse bu bireylerin kimliklerini gizlemek zorunda kalmaları nedeniyle güçtür. Bu nedenle alan araştırması kapsamında yapılan anketler için ilgili derneklerden destek alınmıştır. Temmuz-Eylül 2012 tarihleri arasında Ankara'da Kaos-GL Derneği aracılığıyla 68; İzmir'de Siyah Pembe Üçgen İnisiyatifi aracılığıyla 155 anket yapılmıştır. Ankara'da ve İzmir'de yaşayan LGBTT nüfusu bilinmediğinden anket sayısını belirleyen bir örneklem oranı değil, olabildiğince fazla sayıda kişi ile anket yapma kararıdır. Anketler, Kaos-GL ve Siyah Pembe Üçgen çalışanları

¹⁸ Devor 1997; Ekins ve King 2006; Hines 2006, 2007a, 2007b; Lee, 2001; Namaste, 2000; Noble, 2006; Prosser, 1998; Stryker, 2006; West, 2004; Whittle, Turner ve Al-Alami 2007.

¹⁹ Öztürk, 2011.

²⁰ Görkemli, 2012: 74, 79.

²¹ Annes ve Redlin, 2012a: 277.

²² Chauncey, 1995: 138

²³ Petersen, 1999: 52.

²⁴ ABD'nin askeri teşkilatında görülen "Konuşma/Söyleme (DADT)" sistemi, ordunun heteroseksüel yapısını sağlamlaştırma amacındadır. Bu yapı, LGBTT bireylerin kimlik oluşumuna negatif etki yaptığı gibi ordudan ihraç edilen bireylerin kariyerlerine de olumsuz etki etmektedir (Trivette, 2010: 222, 226).

²⁵ 29530 No'lu ve 12.11.2015 tarihli Resmi Gazete'de yeniden düzenlenerek yayımlanan Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği Madde.17.

²⁶ Öztürk, 2011.

²⁷ Benzer şekilde Fransa'da herhangi bir kişisel farklılık özellikle cinsel yönelimler Fransa cumhuriyetçi birliği için tehdit görülmektedir (Annes ve

Redlin, 2012b: 58).

²⁸ Enguix, 2009: 15.

²⁹ Frisch, 2002: 254.

³⁰ Hatta yapının önemli unsurlarından olan ataerkil yapı nedeniyle erkekler için oluşturulmuş mekanlar varken (kahvehane gibi) kadın için net bir mekan örneği vermek zordur.

³¹ Cooke ve Rapino, 2007: 291.

³² Özbay, 2010.

tarafından bu derneklerin organizasyonlarına katılan LGBTT bireylerle derneklerin mekânında ve buna ek olarak bu çalışanların günlük yaşamlarındaki çeşitli ilişkileri nedeniyle tanıdıkları LGBTT bireylerle buluştukları/karşılaştıkları herhangi bir yerde (ev, kafe vb.) yapılmıştır. Yapılan toplam anket sayısında L, G, B, T, T sayıları dengeli dağılmamıştır. Çünkü bu derneklerin organizasyonlarına hangi cinsel yönelim gruplarının katılacağı ve derneklerin çalışanlarının hangi cinsel yönelim grubundan arkadaşlarının/tanıdıklarının olduğu önceden kestirilememiştir. Bu nedenle Ankara'da hiçbir travesti ile anket yapılamamıştır. Anketler excel programında SPSS'te analiz edilmeye hazır hale getirildikten sonra anlamlı değişkenlerle çaprazlanmış ve sonuçlar aşağıda değerlendirilmiştir. Ek olarak cinsel yönelimlerin birbirlerine göre olan avantajlı durumları ki-kare (chi-square) testi ile ortaya konmuştur. Açık uçlu ve seçenekli olarak yapılan anket bilgileri her başlık altında ayrıca belirtilmiştir.

LGBTT bireylerin kentle kurdukları ilişki, yasal olarak tanınmamalarının yanı sıra genel profillerine de bağlıdır. Bu nedenle metin, elde ettiği bilgileri sosyo-kültürel ve fiziksel veriler olarak ayırtmış ve planlama ile ilişkisini kurarak aşağıda sunmuştur.

Sosyo-Kültürel Veriler ve Planlama

Anket yapılan Ankara'daki 68 bireyden %44'ü gey, %25'i lezbiyen, %21'i biseksüel ve %10'u transeksüel; İzmir'deki 155 bireyden %25'i gey, %25'i biseksüel, %23'ü lezbiyen, %18'i transeksüel ve %9'u travestidir.

Hanede Yaşadıkları Kişiler: Bireylerin hanede kiminle yaşadığı incelendiğinde İzmir'de hiçbir TT bireyin; Ankara'da ise transeksüellerin neredeyse hiçbirinin ailesiyle yaşamadığı ortaya çıkmaktadır. Aileyle yaşama ağırlıklı olarak LGB bireylerde gözlenmektedir. Bu, LGB bireylerin cinsel yönelimlerini daha kolay gizleyerek aileyle yaşama konusunda avantajlı olduklarını göstermektedir (Ankara'da $X^2=10,92$, $p=0,000001$, $df=2$; İzmir'de $X^2=17,07$, $p=0,000197$, $df=2$).³³ Her iki ilde de arkadaş, sevgili ve yalnız yaşamının daha çok TT bireylerde ve ağırlıklı kalabalık ve üniversite içeren ilçelerde olduğu gözlenmektedir. LGB bireylerde görülen aileyle yaşamının şiddete ve toplumsal baskıya karşı; TT bireylerde görülen aileden ayrı yaşamının ise ailede kabul görülememesi nedeniyle aile içi şiddete karşı bir korunma biçimi olduğu söylenebilir.

İş/Meslek Durumları: Bireylerin çalıştığı iş/meslek kolları incelendiğinde, işsiz LGBTT sayısının genel toplamda azımsanmayacak değerde (Ankara'da %12; İzmir'de %5) olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte LGB bireyler cinsel yönelimlerini gizleyebilmeleri nedeniyle daha fazla iş/meslek kolunda çalışabilme konusunda avantajlıdır (Ankara'da

$X^2=15,01$, $p=0$, $df=2$; İzmir'de $X^2=75,40$, $p=0$, $df=2$). Çünkü LGB bireyler, eğitim, turizm, ticaret, iletişim ve inşaat gibi iş/meslek kollarında çalışabilirken Ankara'da ve İzmir'de TT bireylerin çalışmadığı iş/meslek kolları görülmektedir. Bu alanlar ve olası nedenleri şöyledir:

- doğrudan devlet kurumlarıyla ve yasalarla ilişkili olduğundan memurluk ve eğitim sektörü,
- halkla diyalogu gerektirdiğinden TT bireylerin kendileri seçmedikleri gibi işverenin de talep etmeyeceği iletişim, inşaat, turizm sektörleri ve esnaflık ve sivil toplum kuruluşları (stk).

Seks işçiliği şaşırtıcı olmayan biçimde TT bireylerde gözlenmektedir. Ankara'daki transeksüellerin tamamı ve İzmir'de transeksüellerin %64'ü ve travestilerin %87'si seks işçiliği yapmaktadır. Travestilerin kalan %13'lük kısmının yarısı sanatçı (barda şarkı söyleyen) olup yarısı çalıştığı iş koluna cevap vermemiştir. Dolayısıyla TT bireyler belirli iş kollarında çalışmak zorunda kalmakta ve gece hayatına bağlı bir yaşam sürdürdüklerinden kenti gündüz daha az kullanmaktadır.

Günlük Hayatlarında ve İş Hayatlarında Yapılabilecekler: Bireyler, günlük hayatta neler yapılabilir sorusuna LGBTT ayrımcılığı yapılmamalı ve eğitim olanakları artırılmalı; iş hayatı için neler yapılabilir sorusuna LGBTT bireyler için iş olanakları artırılmalı; translar yalnızca seks işçisi olarak görülmeyerek tüm meslek kollarında çalışabilmeli yanıtlarını vermiştir. Bunlar, bir taraftan yukarıda yapılan açıklamaları her iki il için de anlamlı hale getirirken bir taraftan da konunun eğitimden yararlanabilmeye ilişkisini işaret etmektedir. Çünkü anketlerin eğitim konusundaki sonuçları, LGB bireylerin lise ve dengi okul ve üniversite mezuniyet oranlarının TT bireylere oranla çok yüksek olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla LGB bireyler, eğitim konusunda TT bireylere göre avantajlıdır (Ankara'da $X^2=23,20$, $p=0$, $df=2$; İzmir'de $X^2=51,42$, $p=0$, $df=2$). Yeterli eğitimin alınmaması istenilen meslekte çalışabilmeyi engellediğinden TT bireylerin sınırlı iş/meslek kolunda çalışma nedenlerine eğitim de eklenebilir.

Ulaşımda Kullandıkları Araçlar: Anketlerden elde edilen bilgi, LGB bireylerin cinsel yönelimlerini gizleyebilmeleri nedeniyle sokakta topluluk içinde beklemeyi gerektiren ve ulaşım maliyetleri daha düşük toplu ulaşım araçlarını trans bireylere göre kullanma konusunda avantajlı olduklarını göstermektedir (Ankara'da $X^2=8,43$, $p=0$, $df=1$; İzmir'de $X^2=49,18$, $p=0$, $df=1$). Trans bireyler, maliyetlerine katlanarak ulaşımlarında topluluk içinde olmayı veya sokakta dolaşmayı gerektirmeyen ve daha çok bireysel kullanıma yönelik özel oto veya taksiyi tercih etmek zorunda kalmaktadır.

Closet Olma Durumları: LGBTT bireyler Ankara'da (%81) ve İzmir'de (%67) yüksek oranlarda cinsel yönelimlerini gizlemek zorunda kalmıştır. Cinsel yönelime göre incelendiğinde toplam LGBTT bireyler içerisindeki çoğunlukla

³³ Ki-kare testinde p değerinin 0,05'ten küçük çıkması yapılan karşılaştırmanın anlamlı ve karşılaştırma sonucunda verilen bilginin istatistiksel olarak doğru olduğunu göstermektedir. Makalede verilen tüm p değerleri, konusuyla ilgili yapılan karşılaştırmaların anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

LGB bireylerin kimliklerini gizlediği; transeksüellerin çok büyük kısmının ve travestilerin hiçbirinin cinsel yönelimini gizle(ye)mediği (closet oldukları) görülmektedir. Bireylerin cinsel yönelimlerini gizleme nedenlerine verdikleri cevaplar, aile hayatı (Ankara'da %48, İzmir'de %39), toplumsal baskı (Ankara'da %32, İzmir'de %39), iş hayatı (Ankara'da %18, İzmir'de %22) ve bireyin evli olmasıdır (Ankara'da %2). Evli olma, aile hayatına bağlı bir başka gizlenme sayılabilir. Bu cevaplar, LGBTT bireylerin gördükleri toplumsal baskı çeşitleriyle benzerlik göstermektedir. Çünkü bireyler, çevrenin dedikodu yapması (Ankara'da %35; İzmir'de %29), çevrenin karşı cinsten sevgili bulmaya çalışması (Ankara'da %19; İzmir'de %29), geneleve götürülmek için zorlanma/zorla götürülme (Ankara'da %20; İzmir'de %6), çevrenin evlenme konusunda baskı yapması (Ankara'da %7; İzmir'de %14), polis baskısı (Ankara'da %6; İzmir'de %11), tecavüz korkusu yaşama (Ankara'da %6; İzmir'de %12), evlenmek zorunda kalma (Ankara ve İzmir'de %5) ve aile baskısı (Ankara'da %2; İzmir'de %1) şeklinde baskılarla/durumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan inceleme closet olmayan bireylerin closet bireylere göre eğitim (Ankara'da $X^2=5,90$, $p=0$, $df=3$; İzmir'de $X^2=34,95$, $p=0$, $df=3$), aileyle yaşama (Ankara'da $X^2=7,46$, $p=0,000002$, $df=3$; İzmir'de $X^2=18,35$, $p=0,000372$, $df=3$), daha fazla iş kolunda çalışabilme (Ankara'da $X^2=17,71$, $p=0$, $df=3$; İzmir'de $X^2=46,62$, $p=0$, $df=3$) ve toplu ulaşımı kullanma (Ankara'da $X^2=8,78$, $p=0$, $df=1$; İzmir'de $X^2=46,44$, $p=0$, $df=1$) konularında avantajlı olduklarını göstermektedir.

Her iki ilden elde edilen sosyo-kültürel verilere göre, LGBTT bireyler closet olarak yaşadığından diğer ötekiler (yaşlı, engelli, çocuk vb) gibi dezavantajlara sahiplerdir. Bu nedenle, yaşadıkları baskılar konusundaki cevaplarında fiziksel/mekânsal unsurlardan çok kendileri gibi olmayı engelleyen toplumsal baskı biçimlerine değinmişlerdir. Bireylerin verdikleri cevaplara göre her iki ilde de buna sebep olan nedenler şöyledir:

- Çevre, farklı cinsel yönelimleri değişebilir bir durum olarak gördüğünden dedikodu yapmakta ve sevgili bulmaya çalışmaktadır.
- Kahvehanenin Türkiye'de erkekliğin yeniden üretildiği bir mekân³⁴ olması örneğine benzer biçimde genelev kentin cinselliği öğreten ve heteroseksüelliğin pekiştirilmesine yardımcı olan cinsel eğitim alanı olarak görülmektedir. Çünkü yukarıda da verildiği gibi genelev aile merkezli sosyal düzen için gerekli görülmektedir.
- Evlilik kurumu çok önemsenmektedir.³⁵

³⁴ Ank, 2009: 177.

³⁵ Evlilik kurumu önemsendiğinden heteroseksüel yapının devamlılığı konut birim ve komşuluk üniteleriyle sürdürülmektedir. Örneğin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İslâm, aile bütünlüğünü korumak gerekçesiyle TOKİ'nin artık 1+1 konut üretmeyeceğini açıklamıştır (Ayrıntılar için 28 Mayıs 2015 tarihli ve "1+1 Konut Devri Bitiyor" başlıklı <http://www.milliyetemlak.com> haberi).

Fiziksel/Mekânsal Veriler ve Planlama

Yaşadıkları İlçeler: Yaşadıkları ilçeler incelendiğinde LGBTT bireyler, Ankara'da 18 merkez ilçeden 5'ini (Çankaya, Keçiören, Mamak, Yenimahalle, Etimesgut); İzmir'de 10 merkez ilçeyi (Konak, Karabağlar, Bornova, Balçova, Buca, Narlıdere, Urla, Güzelbahçe, Çiğli, Bayraklı) ve 1 bağlı ilçeyi (Çeşme) yaşamak için seçmiştir. Oysaki Ankara'nın 25; İzmir'in 30 ilçesi bulunmaktadır. Bu noktada her iki il için şu yorumlar yapılabilir:

Ankara'da bireyler, Çankaya başta olmak üzere Mamak'ı; İzmir'de Konak'ı seçmiştir. Çünkü Çankaya ve Konak bu illerin merkez ilçeleri konumundadır. Ankara'daki 20 üniversiteden 11'inin Çankaya'da ve İzmir'deki 9 üniversiteden 2'sinin Konak'ta olması, bu ilçelerin arazi kullanımlarındaki çeşitlilik ve kalabalık nüfusları her iki ilde Çankaya ve Konak'ı tüm cinsel yönelim grupları için cazip hale getirmiştir. Hatta bugün Karabağlar ilçesinde yaşıyor görülen LGBTT bireylerin de Konak'ı seçtiği söylenebilir. Çünkü İzmir'in Karabağlar İlçesi, Konak'a bağlı bir semt iken 2008'de kabul edilen "5747 No'lu Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile ayrı bir ilçeye dönüştürülmüştür. Ek olarak yaşadıkları diğer ilçeler incelendiğinde Ankara'da Etimesgut ve Keçiören'de 2'şer; Yenimahalle'de 1; İzmir'de Bornova ve Balçova 'da 2'şer ve Buca'da 1 üniversite olduğu gözlenir. Dolayısıyla literatürde ispatlanan sürekli, fazla ve değişken olan öğrenci nüfusu ile LGBTT nüfusu arasındaki ilişkinin pozitif olması,³⁶ öğrenci nüfusunun hoşgörü ortamı sunması,³⁷ GL bireylerin aynı veya yakın yerde oturması ve trans bireylerin de koruyucu bir şemsiyede hissederek onlarla yaşaması³⁸ Ankara ve İzmir'de de görülmektedir.

LGBTT bireylerin Ankara ve İzmir'de yoğun olarak yaşadıkları ilçeleri gösteren haritalar Şekil 1 ve 2'de verilmiştir.³⁹

Çalıştıkları İlçeler: LGBTT bireylerden çalıştıkları ilçeleri açıklayanların verdikleri cevaplar Ankara'da Çankaya'nın, İzmir'de Konak'ın seçildiğini göstermektedir. Bu, LGBTT bireylerin ağırlıklı yaşadıkları ve/veya komşuluğundaki ilçede çalıştığını dolayısıyla bireylerin ikamet ve çalışma için kentin belirli alanlarında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır.

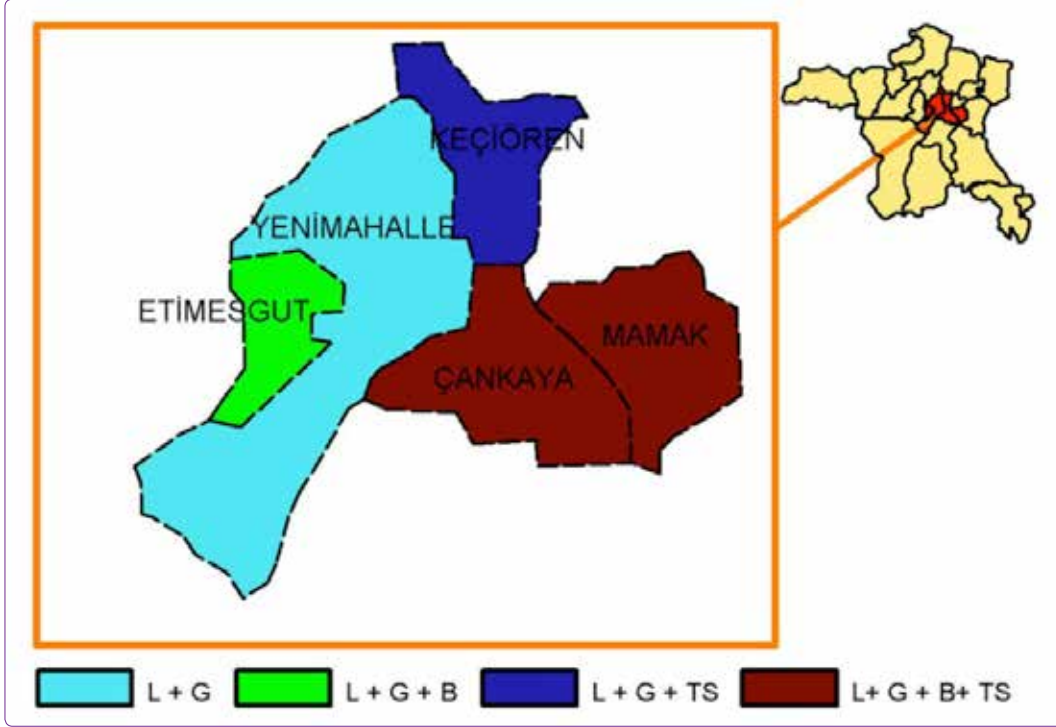
Kentin Kalabalık Olması: Bireylere ikamet edilen kentin baskıları aşmaya etkisi de sorulmuştur. Her iki ilde de bireyler öncelikle nüfusun kalabalık olmasını istemektedir. Ardından gelen kendileri gibi daha çok kişi olması ve bu kişilere ulaşabilme istekleri, kentin kalabalık olmasına bağlıdır. Dolayısıyla bireylerin kentin kalabalık olmasını istemeleri, kalabalıkta fark edilmemeyi/gizlenebilmeyi dü-

³⁶ Hayslett ve Kane, 2011: 151.

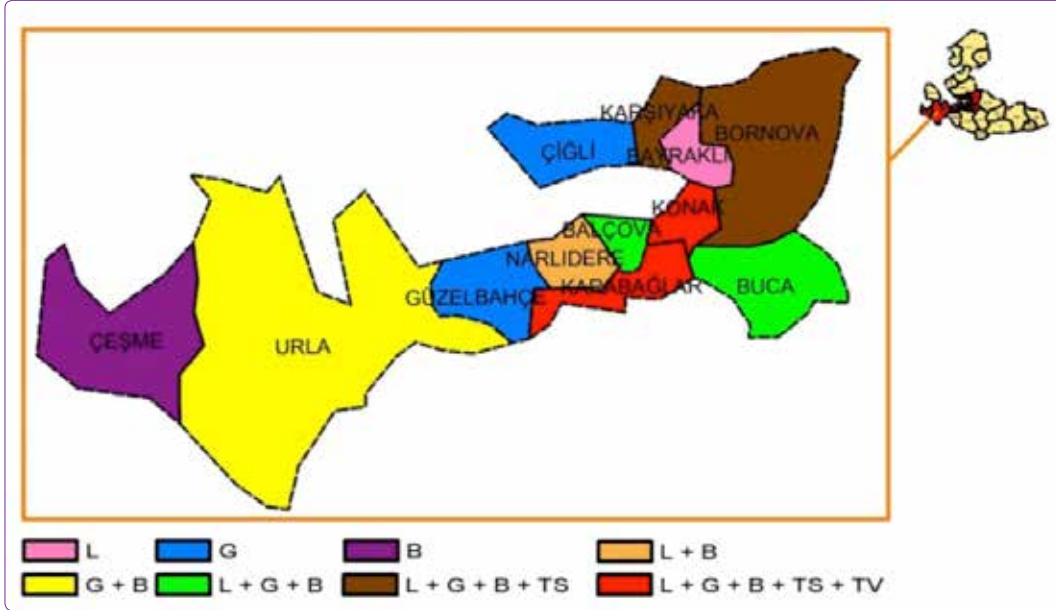
³⁷ Bailey, 1999; Florida, 2002.

³⁸ Doan, 2007: 65

³⁹ Metindeki tüm şekillerde anlaşılır olması için transseksüeller için TS, travestiler için TV kısaltması kullanılmıştır.

Şekil 1. LGBTT bireylerin Ankara'da yaşadıkları ilçeler.

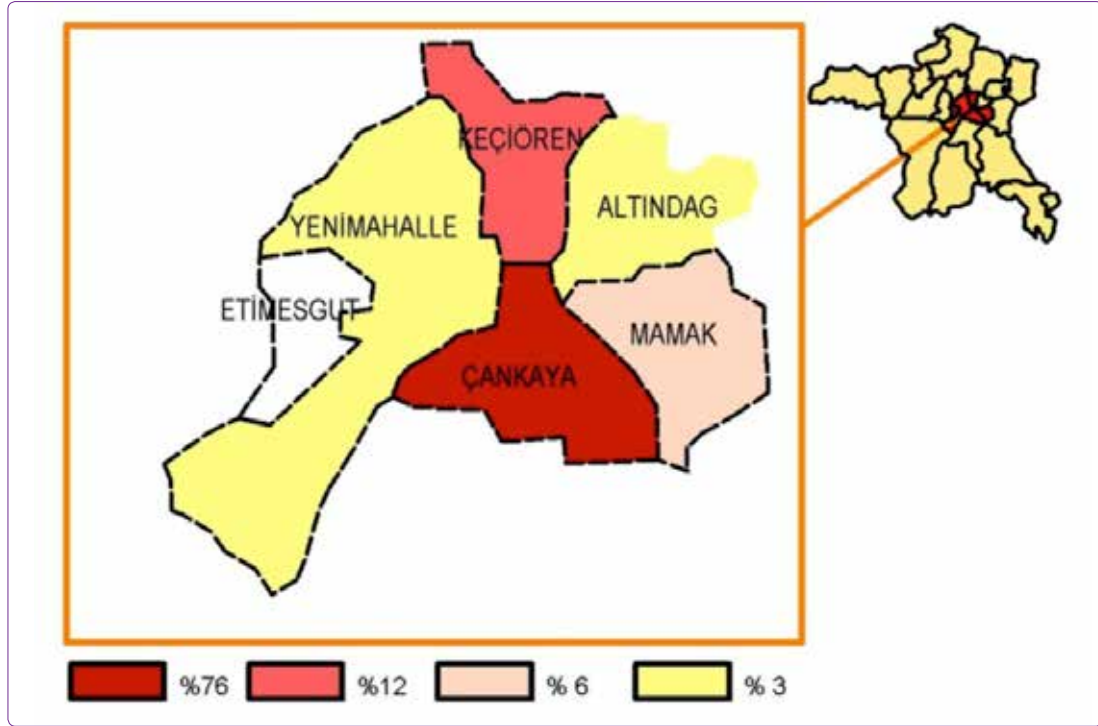
Şekil 2. LGBTT bireylerin İzmir'de yaşadıkları ilçeler.

şündüklerini gösterirken aynı düşünceyle o kenti seçmiş olabilecek LGBTT birey sayısının fazla olabileceği olasılığını da değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Bunu pekiştiren bir diğer veri, Ankara'daki geylerin, biseksüellerin ve transseksüellerin cinsel yönelimlerini yaşamak isteme ve önceki yerleşimlerinde gördükleri baskı nedenleriyle göç ettiğini belirtmesidir.

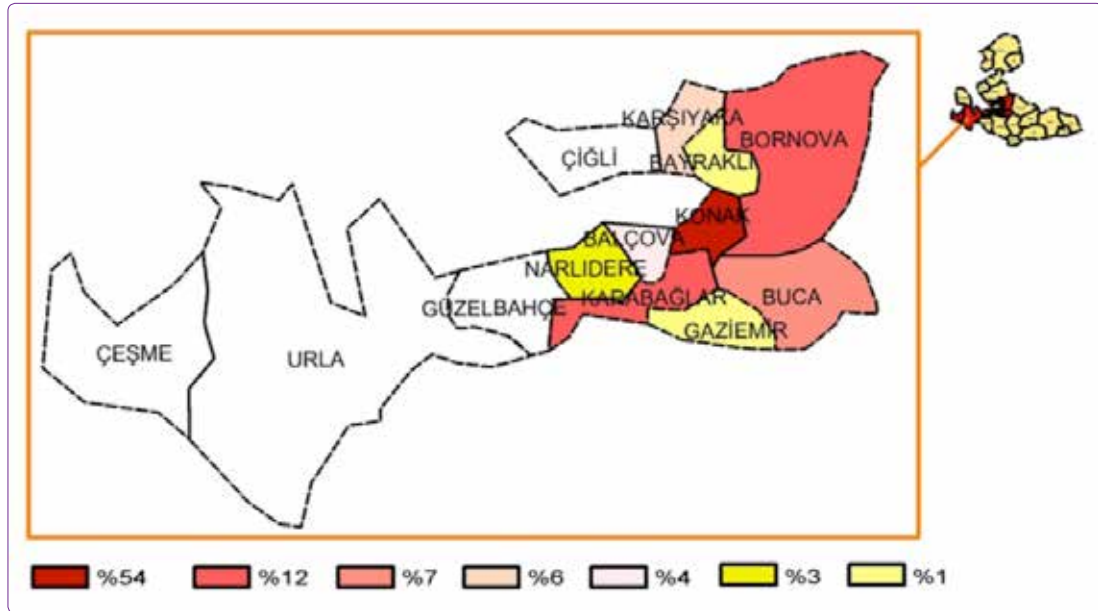
Kentin Güvenli Olması: Kentin güvenli olmasını önem-

seyen LGBTT bireylere kentin güvenliğini hangi unsurların belirlediği de sorulmuştur. Bu kapsamda tüm cinsel yönelim grupları kentin aydınlık, bol yeşil alana sahip, kalabalık ve alış-veriş merkezleri olan bir içerikte olmasını öne çıkarmışlardır. Kentin kalabalık olmasıyla neredeyse aynı oranda ıssız olması cevabı da verilmiştir.

Görüldüğü gibi bireyler öncelikli güven unsuru olarak kentin aydınlatılmasını görmektedir. Bu durum, aşağıda

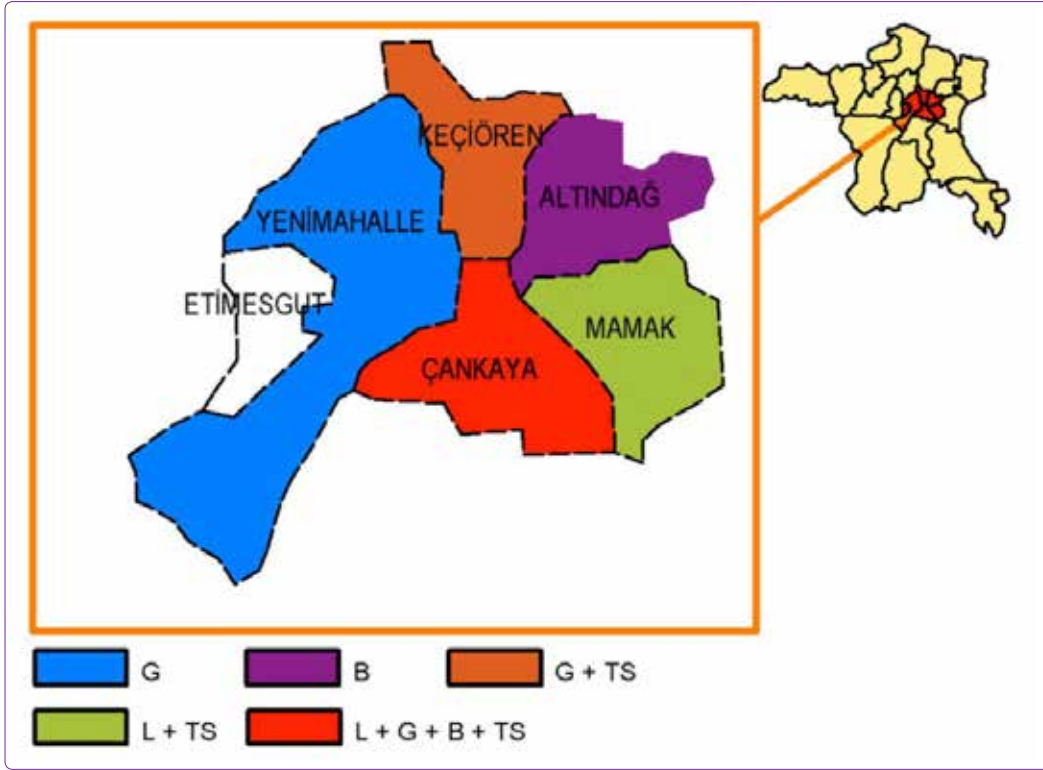
Şekil 3. Ankara'da ilçelere göre şiddet oranları.

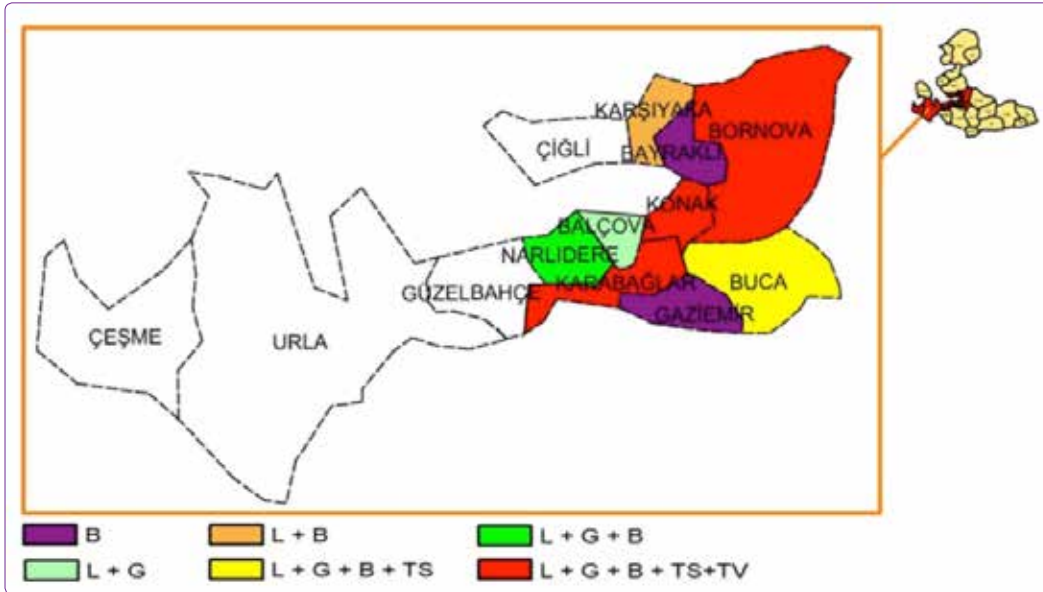
Şekil 4. İzmir'de ilçelere göre şiddet oranları.

incelenecek şiddet görmeye ilişkilendirilirse aydınlık sokakların şiddet yanlıları/uygulayıcıları için caydırıcı olduğunu düşündükleri söylenebilir. İkinci unsur olan bol yeşil alanın LGBTT bireyler için buluşma, dinlenme, seyir/izleme gibi fonksiyonlar için kullanıldığı ve dolayısıyla kendileri gibi davranabilecekleri ve/veya kendileri gibi bireylerle bir araya gelebilecekleri mekânlar olarak görüldüğü ortadadır. Üçüncü unsur olan kentin kalabalık olması, yaşadıkları

kentin cinsel yönelimlerine yönelik baskıları aşmasında da etken olarak verilmiştir. Dolayısıyla baskıların aşılması aynı zamanda kişinin kendi güvenliğini sağlama aracıdır. Kalabalıkta güvende hissetme, dördüncü unsur olan alış-veriş mekânlarının çok olmasını istemede de kendisini göstermektedir. Kentin ıssız olmasını istemek, kentin kalabalık olmasını istemeye paralel bir konudur. Bir başka deyişle bireyler kentte kendileri olabilmeyin yolunu, ya kalabalıkta

Şekil 5. Ankara'da cinsel yönelimlere göre şiddet görülen ilçeler.

Şekil 6. İzmir'de cinsel yönelimlere göre şiddet görülen ilçeler.

fark edilmemeye ya da kendilerinden başka hiç kimse olmamasına bağlamıştır.

Şiddet ve Planlama: Türkiye'de LGBTT bireylere yönelik şiddetin cinsel yönelimlerini görünüşleri nedeniyle gizleyememeleri sonucu daha çok TT bireylerde olduğunu saptayan Adli Tıp Raporları,⁴⁰ şiddete ve dışlanmaya maruz

kalacakları için vatandaşlık hizmeti alamayan/alamayacaklarını düşünen LGBTT bireylerin sorunlarını açıklayan rapor ve kitaplar bulunmaktadır.⁴¹ Ancak Türkiye'de cinsel yönelim Anayasada tanınmadığından LGBTT bireylerin cinsel yönelimlerinden kaynaklı şiddet, yasalarda da bu haliyle tanınmadığından diğer vatandaşlardan farklı bir öneme

⁴⁰ Sözen, 2009: 65.

⁴¹ Yetkin, 2009: 81, 82; Lambda İstanbul, 2010: 25-31.

sahiptir. LGTBTT bireylere yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliğine yaklaşıma bağlı⁴² olarak Türkiye'de ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.⁴³

Çalışmada Ankara'da şiddet konusunda 268; İzmir'de 587 yanıt alınmıştır. Anket sayısından daha fazla cevap alınması bireylerin birden fazla şiddetle karşılaşmasındandır. Bireylerin Ankara'da %63'ü, İzmir'de %64'ü sadece şiddet gördüğünün bilgisini vermiş, ancak gördüğü şiddet türünü veya yerini belirtmemiştir. Bu, bireylerin şiddet yaşadıklarını vurgulamak istediklerinin öne çıktığını göstermektedir.

Gördüğü şiddeti türünü açıklayanların en çok gördüğü şiddet türlerinin dağılımı Ankara ve İzmir'de benzer olup sıralama alay ve aşağılanma, fiziksel şiddet, cinsel taciz, tehdit, hizmet alamama ve kovulma şeklindedir. Yukarıda verilen literatürü doğrular biçimde her iki ilde de en çok şiddet görenler TT; daha sonra GL bireylerdir.

Gördüğü şiddeti açıklayanların Ankara'da %89'u; İzmir'de %88'i şiddeti mekânıyla (ev, işyeri, kurum, sokak) birlikte vermiştir. Sonuçlara göre tüm cinsel yönelim grupları sokakta ve evde şiddet görmüştür. TT bireyler, diğerlerinden sadece kurumda hiçbir şiddetle karşılaşmamalarıyla ayrılmaktadır.⁴⁴ Bu durumun pek çok nedeni olabilir. Ancak ataerkil yapının hüküm sürdüğü bir toplumda LGB bireyler kurumlarda şiddetle karşılaşırken TT bireylerin karşılaşmamasındaki güçlü olasılıklar, konuya yönelik çalışmalarda da görüldüğü gibi bu bireylerin kurumsal hizmetlerden yararlanırken bir başkasından yardım almaları veya gizlenmeleridir.⁴⁵ Şiddetin büyükten küçüğe ilçelere dağılım sırası Ankara'da Çankaya, Keçiören, Mamak, Altındağ, Yenimahalle; İzmir'de Konak, Karabağlar, Bornova, Buca, Karşıyaka, Balçova, Narlıdere, Bayraklı, Gaziemir şeklindedir (Şekil 3 ve 4).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemindeki toplam nüfus bilgileriyle karşılaştırıldığında şiddet görme sıralaması verilen bu ilçelerin, Ankara ve İzmir'in en fazla nüfusa sahip ilçeleri olduğu görülmektedir. Hatta şiddet sıralaması Ankara için nüfusun büyüklük sıralamasıyla aynıdır.⁴⁶ Dolayısıyla beklenen bir sonuç olarak hem her iki ilde de daha çok şiddet görülen ilçeler nüfusu daha kalabalık olan ilçelerdir⁴⁷ hem de bu ilçelerde şiddet gören cinsel yönelim grubu sayısı da artmaktadır. Durum Ankara'nın ve İzmir'in merkez ilçeleri sayılan Çankaya'da ve Konak'ta ve ondan ayrılmış Karabağlar'da daha nettir (Şekil 5 ve 6).

Literatürün sonuçlarını destekleyen bu çalışmanın da gösterdiği gibi LGTBTT bireyler nüfusu kalabalık, öğrenci nüfusu olan, öğrenci nüfusunun hoşgörüsü ortamından yarar-

lanan ve LGTBTT bireylerin yaşadığını tahmin ettiği merkez ilçeleri yaşama ve çalışma alanı olarak seçmekte; bu ilçeleri koruyucu bir şemsiye olarak görmektedir. Bir başka deyişle, LGTBTT bireyler bir taraftan daha çok merkez ilçelerde yaşamakta, çalışmakta ve buraların arazi kullanım çeşitliliğinden yararlanmakta bir taraftan da şiddeti göze almakta/almak zorunda kalmaktadır.

Bir başka şiddet türü olarak Ankara'da ve İzmir'de TT bireyler tecavüz korkusu ve polis baskısından söz etmiştir. Bu bireyler buldukları yerleri (ev, sokak ve iş alanları vb.) güvenli bulmamaktadır. Oysaki sokak, Ankara'da ve İzmir'de seks işçisi olan TT bireylerin iş alanları/müşteri bulma yerleri olmasının yanı sıra yaşama alanları olmasıyla da önemlidir.

Sonuç

Türkiye'deki tüm mekânlar heteroseksüel planlama anlayışıyla üretilmektedir. Bu metin, kentin LGTBTT bireyler için de planlanması gerektiği temelinde iki büyükşehirde yapılan anket çalışması sonucunda literatürü doğrular biçimde şu sonuçları ortaya koymaktadır:

LGBTT bireyler closet olarak yaşamaktadır. Cinsel yönelimler Anayasada tanınmadığından closet olma bir gereklilik halini almıştır. Yasaların LGTBTT bireyleri tanıması görünür olabilmenin yoludur. Örneğin, Hollanda-Amsterdam, 1993'te diğer gruplar tarafından eşcinsellere yapılan ayrımcılığı önlemek için yürürlüğe giren Eşit Haklar Hukuku ile hem LGTBTT bireylerin yaşadığı veya ziyaret ettiği hem de bu nedenle hoşgörüsüyle popüler bir yerleşim olmuştur.⁴⁸

LGB bireyler, evde ve toplum içerisinde gizlen(ebil)me konusunda trans bireylere göre daha avantajlıdır. Bu avantajı daha fazla eğitim alabilme, daha fazla iş/meslek kolunda çalışabilme, toplu ulaşımı daha çok kullanabilme konularında da yaşamaktadırlar. Dolayısıyla sadece seks işçiliği ve barda şarkı söylemek gibi iş kollarında çalışabilen trans bireyler kenti daha az ve çoğunlukla geceleri kullanırken LGB bireyler çeşitli iş/meslek kollarında çalışarak gündüzleri iş yaşamına ve herkesin kullanımında olan toplu ulaşım araçlarıyla katılabilmektedir.

LGBTT bireyler şiddet görmektedir. Bireyler kendilerine nüfusu kalabalık, öğrenci nüfusu içeren ve diğer cinsel yönelim gruplarının da yaşadığını bildiği ilçeleri yaşama ve çalışma alanı olarak seçmekte ve kalabalık nüfusu fark edilmeme düşüncesiyle önemsemektedir. Ancak kendilerini korumak için yaptıkları bu seçimler evde başta LGB bireyler; sokakta başta TT bireyler olmak üzere tüm LGTBTT bireylerin yaşadığı şiddeti engelleyememektedir. Bir başka deyişle kendileri için seçtikleri belirli yaşama ve çalışma alanları bir taraftan kentin belirli bölgelerini kullanabildiklerini bir taraftan da buraların aynı zamanda şiddetle karşılaşma alanları olduğunu göstermektedir.

⁴⁸ Fobear, 2012: 728.

⁴² Browne ve Lim, 2010: 623.

⁴³ Öztürk, 2011.

⁴⁴ Ankara'da Çankaya ve Keçiören'den gelen toplam 2 transeksüel cevabı hariç.

⁴⁵ Sözen, 2009: 65; Yetkin, 2009: 81,

82; Lambda İstanbul, 2010: 25-31.

⁴⁶ Sadece Yenimahalle küçük bir oranlı Mamak'tan fazladır.

⁴⁷ Andersan, 2005; Gruenewald ve diğerleri, 2006; Rondeau ve diğerleri, 2005.

Bu sonuçlar,

- aile hayatı nedeniyle evin,
- toplumsal baskıyı daha az hissetmelerini sağlayacak sokağın ve
- iş hayatı nedeniyle çalışma alanlarının

LGBTT bireylere göre de planlanması/düzenlemesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu unsurlar, yukarıda verilen LGBTT bireylerin kentteki gereksinim ve istekleri doğrultusunda planlanması gereken kenti kullanma alanlarına vurgu yapılan noktalarıdır. Dolayısıyla ev, sokak ve iş alanları geç-gündüz farklılıklarına göre LGBTT bireyler için özellikle plan/tasarım unsurları düşünülmesi gereken yerlerdir. Ek olarak, LGBTT bireylerin kentte güvende hissedebilmeleri ve kendilerine yönelik şiddetin engellenebilmesi için şehir planlama meslek alanında kenttin kalabalık ve aydınlık olması ve kentte yeşil alanlar oluşturulması kapsamında yapılması gerekenler bulunmaktadır. Örneğin her kent kalabalık olmayacağından ancak tüm cinsel yönelim gruplarının kentte yaşama hakkı bulunduğundan cinsel yönelim gruplarına kalabalıkta rahatlığı veren unsurlar saptanmalı ve bunlar şehir planlamaya entegre edilmelidir. Bu noktada LGBTT bireylerle anılan şehirlerin özelliklerine bakmak doğru olacaktır. Bu şehirlerde, özellikle açık alanlar, eğlence merkezleri, kültürel ve sanatsal aktiviteler ve LGBTT bireylerin sahipliğindeki ticari mekânlar yoğunudur ve toplu taşıma ile şehir merkezlerine ulaşım kolaylığı sağlanmıştır.⁴⁹ Sıralanan özellikler arazi kullanım çeşitliliğinin yanı sıra aydın ve hoşgörülü kişilerin de yaşamasına vurgu yapmaktadır.⁵⁰ Örneğin Amsterdam, Paris, Brighton&Hove, Vancouver, Manila, Kanada vb. bu özellikleri ile dünya çapında tanınan yerleşimlerdir. LGBTT bireyler, bu özelliklerin farkında ve devam etmesini istiyor olmalı ki LGBTT bireylerin sahipliğindeki veya onlara dost mekânlardan alış-veriş yapılması, LGBTT bireylerin oturduğu yerlerde ikamete devam edilmesi, LGBTT bireyler için barların ve küçük işletmelerin açılması için belediyeye baskı yapılması ve toplum destekli polislikle ilgilenilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur (Kirkby 1997:7).

LGBTT bireylerin buluşma yerlerini inceleyen bir çalışma⁵¹ da LGBTT bireyleri de tanıdığını gösteren bir kentnin kriterlerine ışık tutmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre LGBTT bireylerin buluşma yerleri gece ve gündüz sürekli kullanılan arazi kullanım türlerini içermekte ve bu nedenle bir taraftan sürekli aydınlık kalırken bir taraftan da sürekli belirli bir yoğunlukta nüfus taşımaktadır. Dolayısıyla sürekli olan bir nüfusla sokaktaki hareketi izleyen gözler (Eyes on the Street)⁵² sayesinde doğal gözetimin (natural surveillance)⁵³ olması canlılığı ve güvenliği sağlamaktadır.

⁴⁹ Browne&Lim, 2010; Collins, 2009; Fobear, 2012; Podmore, 2006; Ross ve Sullivan, 2012; Sibalis, 2004 aktaran Efe Güney ve Demircioğlu, 2015. ⁵⁰ Nusser&Anacker, 2012: 179. ⁵¹ Efe Güney ve Ayhan Selçuk, 2014. ⁵² Jacobs, 1961'den aktaran Efe Güney ve Demircioğlu, 2015. ⁵³ Newman, 1996'dan aktaran Efe Güney ve Demircioğlu, 2015.

LGBTT bireyleri de kapsayan bir planlama herkes için planlanmış bir kent demektir. Çünkü bünyesindeki herhangi bir grup için güvenli olmayan bir kent hiç kimse için güvenli değildir.⁵⁴ Dolayısıyla kentnin herkes için olduğu söylemini öne çıkaran kapsamlı planlama⁵⁵ yapılarak kentnin bilinen heteroseksüel⁵⁶ şeması değiştirilmelidir. Bu amaç için, şehir planlamanın tüm ölçek hiyerarşisinde kent hakkı kavramını öne çıkaran evrensel tasarımın benimsenmesi başlangıç için iyi bir noktadır. Evrensel tasarım, tüm çevre ve ürünlerin yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin pek çok kişi tarafından kullanılabilmesini olanaklı kılan ve bütünselleşme sağlayan bir tasarım yaklaşımıdır.⁵⁷ Belediye Kanunu'nun 13. ve 15. Maddeleri ile İl Özel İdare Kanunu'nun 7. Maddesi'nin içerdiği karar ve hizmetler konusunda halkın görüşlerine başvurulmasının gerçekleşmesi evrensel tasarımın yapılabilmesi için yaşayanların ne istediklerinin saptanmasını sağlayabilecek bir yol görünümündedir. Bu aynı zamanda planlamada da önemli olan yerelin iklim ve sosyo-kültürel koşullarının gözetilmesini⁵⁸ de sağlayacaktır.

Herkes için olan kentnin planlamasında diğer bir dayanak noktası da henüz Türkiye'de imzalayan bir belediye olmasa da Avrupa Kentsel Şartı⁵⁹ ve Şart'ın bir parçası olan Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi'dir. Buna göre kent,

- yaşanabilir ve sürdürülebilir,
- suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış; güvenli olmalıdır.

Kentli ise yaş, cinsiyet, ırk, inanç, milliyet, toplumsal-ekonomik ve politik statü, ruhsal ve bedensel özur gözetilmeksizin eşit koşullarda,

- yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda denetleyebilme, karar süreçlerine ve yönetime katılma,
- mahremiyet ve dokunulmazlığı güvence altına alınmış, sağlıklı, pahası ödenebilir konut edinme,
- sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma,
- ulaşım ve dolaşım özgürlüğü,
- spor ve dinlenme imkânlarından yararlanma
- kültürel etkinliklere katılma ve
- kişisel bütünlüğünü koruma hakkına sahiptir.

Başta LGBTT bireylerin taleplerinin saptanabilmesi için karar süreçlerine ve yönetime katılma,⁶⁰ kentte kendileri olarak varlık gösterebilmek için kişisel bütünlüğün korun-

⁵⁴ Doan, 2007'den aktaran Efe Güney ve Demircioğlu, 2015.

⁵⁵ Frisch, 2002.

⁵⁶ Frisch, 2002; Kirby ve Hay 1997; Kitchin ve Lysaght 2003; Valentine, 1993.

⁵⁷ Baykan, 2015.

⁵⁸ Baykan, 2015.

⁵⁹ Birinci ve ikinci Avrupa Kentsel Şart

inçin Bkz. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 1996; Mimarlar Odası (2008).

⁶⁰ Haziran-2015 Milletvekili seçimlerinde Halkların Demokratik Partisi (HDP) ve Anadolu Partisi'nden (AP) birer tane olmak üzere 2 LGBTT adayının olmasını, bu yönde atılmış bir adım olarak görmek mümkündür.

ması hakları olmak üzere kentin sıralanan özelliklerinin ve kentli haklarının gerçekleşmesi LGBTT bireyleri de kapsayacak biçimde bir kentin oluşması amacına hizmet etmektedir. Çünkü sıralanan hakların gerçekleşmesi kentlilerin daha çok karşılaşmasını, kentlerin canlılık kazanmasını ve bu sayede benimseme ve hoşgörünün artmasını sağlayacaktır.⁶¹ Bu kapsamda kadın dostu kentler projesi örnek bir uygulamadır.⁶² Kadın Dostu Kentler Programı, sürdürülebilir ve insan hakları temelli yaklaşımıyla BM Nüfus Fonu tarafından İnsan Hakları Bildirgesi kabulünün 60. yılı vesilesiyle yapılan değerlendirmede tüm dünyada "insan hakları alanında yürütülen" en iyi altı proje arasına girmeyi başarmış ve Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını yerel yönetimlere taşıyan ilk proje olmuştur.⁶³ Program, erkekler tarafından yapılan şehir planlamada kadınların gözetilmediğini ve bu şehirlerin kadınlar için tehlikeli olduğunu belirterek⁶⁴ feminist bilim adamlarıyla aynı düşüncede⁶⁵ görünmektedir. Program, Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi'ndeki karar süreçlerine ve yönetime katılma hakkına paralel biçimde kadınların yerel meclislerde temsil edilmesini önermektedir. Yukarıda arazi kullanım çeşitliliğinin ve doğal gözetimin sağlanmasına ek olarak Kadın Dostu Kentler Programı'nın önerileri LGBTT bireylerin de yaşayabileceği kent için rehber görünümünde olduğundan kapsayıcı bir planlama için yapılabilecekler⁶⁶ şöyle sıralanabilir:

- Kamusal mekânların (meydanlar, alt ve üst geçitler, otobüs durakları vb.) iyi aydınlatılması ve ulusal ve uluslararası kurallara dikkat edilerek izlenmesi,
- Çıkmaz sokak, kıvrımlı yol ve sağır cephelerin yapılmaması,
- Kamusal mekânlara acil arama noktalarının ve kenti algılayabilmek için tanıtıcı levhaların yerleştirilmesi,
- Sığınma ve toplanma mekânları yapılması,
- Otobüslerin kentin en uzak noktalarına kadar ulaştırılması ve özellikle geceleri otobüs durakları dışında istenilen yerde inme olanağının sunulması,
- TOKİ veya belediye konutlarından kota ayrılması,
- Birliktelik alanlarının (park, pazaryeri vb.) toplu ulaşım ile desteklenmesi ve yaya akşlarında konumlanması,
- Sokakların etkinliklere izin verir biçimde tasarlanması
- Yol ve kaldırımların kadın, çocuk, yaşlı, engelli, bisiklet kullanıcısı vb. bireylerin gözetilerek tasarlanması.

⁶¹ Amin ve Parkinson, 2002; Bauman, 2005; Hayslett&Kane, 2011: 132; Marcuse, 2002; Sennett, 1990; Valentine, 2008'den aktaran Efe Güney ve Demircioğlu, 2015.

⁶² Kadın Dostu Kentler Programına bugüne kadar alınan iller önce İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon, Van ve ardından Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun'dur.

⁶³ Şener ve Demirdirek, 2014.

⁶⁴ kadindostukentler.org

⁶⁵ Valentine, 1989; Pain, 1991; Peake, 1993; Day, 1999 aktaran Efe Güney ve Demircioğlu, 2015.

⁶⁶ Baykan, 2015.

Bu özelliklere ek olarak sosyo-kültürel alanlarda farklı yaş grupları gözetilmeli⁶⁷ ve sosyal hizmet kapsamında sunulan mekânlarda (huzurevleri gibi) da LGBTT bireyler düşünülmalıdır.⁶⁸

Kaynaklar

- Annes, A. ve Redlin, M. (2012a) "The Careful Balance Of Gender And Sexuality: Rural Gay Men, The Heterosexual Matrix, And "Effeminophobia", *Journal of Homosexuality*, 59 (2), s. 256–288.
- Annes, A. ve Redlin, M. (2012b) "Coming Out And Coming Back: Rural Gay Migration And The City", *Journal of Rural Studies*, 28, s. 56–68.
- Arik, H. (2009). "Kahvehanede Erkek Olmak: Kamusal Alanda Erkek Egemenliğin Antropolojisi". Ed.: Ayten Alkan (editör) *Cins Cins Mekân, İstanbul, Varlık Yayınları*, s. 168–201.
- Ata, A.A. (2013) "Ayrımcılık Sicili Kabarıp Bir Ülkede LGBTT Mücadelesi", *Kaos GL*, 133, s. 6.
- Bailey, R. W. (1999) *Gay Politics, Urban Politics: Identity and Economics in the Urban Setting*, New York, Columbia University Press.
- Bereket, T. ve Adam, B. D. (2006). "The Emergence Of Gay Identities In Contemporary Turkey." *Sexualities*, 9 (2), s. 131–151.
- Baykan, D. (2015) *Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Kitabı*, Ankara, Uzerler Matbaacılık.
- Browne, K., Lim, J. ve Brown, G. (2007) *Geographies Of Sexualities: Theory, Practices And Politics*, London, Ashgate.
- Buijs, L. (2009) *As Long As They Don't Touch Me. Explaining Antigay Violence In A Gay-Friendly Country*, Holland, University of Amsterdam.
- Chauncey, G. (1995) *Gay Newyork: The Making Of The Gay Maleworld, 1890-1940*, London, Flamingo.
- Cooke, T. J. ve Rapino, M. (2007) "The migration of partnered gays and lesbians between 1995 and 2000", *The Professional Geographer*, 59 (3), s. 285–297.
- Şener, Ü. ve Demirdirek, H. (2014) *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Çalışması*, Ankara, BM Nüfus Fonu.
- Devor, H. (1997) "More Manly Than Women: How Female To Male Transsexuals Reject Lesbian Identities" Ed.: Bonnie B., Vern L. B. ve James E. (Editör) *Gender Blending*, Amherst, NY, Prometheus, s. 87–102.
- Doan, P. L. (2007) "Queers In The American City: Transgendered Perceptions Of Urban Space", *Gender, Place and Culture: A Journal Of Feminist Geography*, 14 (1), s. 57–74.
- Efe Güney, M. ve Ayhan Selçuk, İ. (2014) "Herkes İçin Olan Kentin Planlanmasında Bir Adım: LGBTT Bireylerin Mekânları", *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı 5. Sempozyumu*, 16-18 Ekim 2014, Ankara, s. 211–223.
- Efe Güney, M. ve Demircioğlu, F. (2015) "LGBTT Bireylerin Buluşma Noktası Olarak Kullandıkları Mekânların Şehir Planlama Kapsamında İncelenmesi (An Examination of the Spaces Used as Meeting Points by LGBTT Individuals in the Scope of City Planning)", *Planlama (Journal of Planning)*, 25 (2), 147–158.
- Ekins, R. ve King, D. (2006) *The Transgender Phenomenon*, London, Sage.

⁶⁷ Fobear, 2012; Kramer, 1995.

⁶⁸ Gorman-Murray, 2012: 117.

- Elwood, S. (2000) "Lesbian Living Spaces: Multiple Meanings Of Home", Ed.:Valentine, G. (Editör) From Nowhere To Everywhere: Lesbian Geographies, New York, Haworth, s. 11–28.
- Enguix, B. (2009) "Identities, Sexualities And Commemorations: Pride Parades, Public Space And Sexual Dissidence", *AnthropologicalNotebooks*, 15 (2),s.15–33.
- Florida, R. (2002) *The Rise Of The Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community And Everyday Life In Cities And The Creative Class*, New York, Routledge.
- Fobear, K. (2012) "Beyond A Lesbian Space? An Investigation On The İntergenerational Discourse Surrounding Lesbian Public Social Places İn Amsterdam", *Journal Of Homosexuality*, Sayı 59 (5), s. 721–747.
- Frisch, M. (2002) "Planning As A Heterosexist Project", *Journal Of Planning Education Of Research*, 21, s. 254–266.
- Gorman-Murray, A. (2006) "Homeboys: Uses Of Home By Gay Australian Men", *Social And Cultural Geography*, 7, s. 53–69.
- Gorman-Murray, A. (2007) "Reconfiguring Domestic Values: Meanings Of Home ForGay Men And Lesbians", *Housing, Theory And Society*, 24, s. 229–246.
- Gorman-Murray, A. (2008a) "Queering The Family Home: Narratives From Gay, Lesbian And Bisexual Youth Coming Out İn Supportive Family Homes", *Gender, PlaceAndCulture*, 15, s. 31–44.
- Gorman-Murray, A. (2008b) "Reconciling Self: Gay Men And Lesbians Using Domestic Materiality For Identity Management", *Social And Cultural Geography*, 9 (3), s. 283–301.
- Gorman-Murray, A. (2012) "Queer Politics At Home: Gay Men's Management Of The Public/Private Boundary", *New Zealand Geographer*, 68, a. 111–120.
- Gorman-Murray, A.,Waitt, G. ve Gibson, C. (2008) "A queer country? A casestudy of the politics of gay/lesbian belonging in an Australian country town", *Australian Geographer*, 39, s. 171–191.
- Görkemli, S. (2012) "Coming Out Of The İnternet: Lesbian And GayActivism And The İnternet As A "Digital Closet" İnTurkey", *Journal of Middle East Women's Studies*, 8 (3), s. 63–88.
- Hayslett, K. L. ve Kane, M. D. (2011) "Out" İn Columbus: A Geospatial Analysis Of The Neighborhood-Level Distribution Of Gay And Lesbian Households", *City&Community*, 10 (2), s. 131–156.
- Hines, S. (2006) "What's The Difference? Bringing Particularity To Queer Studies Of Transgender", *Journal Of GenderStudies*, 15 (1), s. 49–66.
- Hines, S. (2007b) *Transforming Gender: Transgender Practices Of Identity, Intimacy And Care*, Bristol, Policy Press.
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü. (1996) *Avrupa Kentsel Şartı*, Çev. Zerrin Yener ve Kumru Arapkirlioğlu, Ankara, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.
- Kirby, S. ve Hay, I. (1997) "(Hetero)sexing Space: Gay Man and 'Straight' Space in Adelaide, South Australia", *The Professional Geographer* 49, s. 295–305.
- Kramer, J. L. (1995). "Bachelor Farmers and Spinsters: Gay and Lesbian Identities and Communities in Rural North Dakota", Ed.: D. Belland (Editör) *Mapping Desire: Geographies of Sexualities*, London, Routledge, s. 200–213.
- Kitchin, R. ve Lysaght, K. (2003) "Heterosexism And The Geographies Of Everyday Life İn Belfast, Northern Ireland", *Environment and Planning A*, 35, s. 489–510.
- Lambdaİstanbul. (2010) *İt İti Isırmaz! – Bir Alan Araştırması*, İstanbul, Lambdaİstanbul LGBTT Dayanışma Derneği.
- Lee, T. (2001) "Trans(Re)Lations: Lesbian And Female To Male Transsexual Accounts Of İdentity", *Women's Studies International Forum* 24, 3/4, s. 347–57.
- Mimarlar Odası. (2008) *Avrupa Kentsel Şartı-2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto*, Çev: Aydan Erim, Ankara.
- Monro, S. (2010) "Sexuality, Space And Intersectionality: The Case Of Lesbian, Gay and Bisexual Equalities Initiatives İn UK Local Government", *Sociology*, 44 (5), s. 996–1010.
- Namaste, V. K. (2000) *Invisible Lives: The Erasure Of Transsexual And Transgendered People*, Chicago, University of Chicago Press.
- Noble, B. (2006) *Sons Of The Movement: Ftm's Risking Incoherence İn A Post-Queer Cultural Landscape*, Toronto, Women'sPress.
- Nusser, S. P. ve Anacker, K. B. (2012) "What Sexuality Is This Place? Building A Framework For Evaluating Sexualized Space: The Case Of Cansas City, Missouri", *Journal of Urban Affairs*, 35 (2), s. 173–193.
- Özbay, C. (2010) "Nocturnal Queers: Rentboys' Masculinity İn Istanbul", *Sexualities*, 13 (5), s. 645–663.
- Ozturk, M. B. (2011) "Sexual Orientation Discrimination: Exploring The Experiences Of Lesbian, Gay And Bisexual Employees İn Turkey", *Human Relations*, 64(8): s. 1099–1118.
- Petersen, V. S. (1999) "Sexing Political Identities: Nationalism As Heterosexism", *International Feminist Journal Of Politics*,1 (1), s. 34–65.
- Prosser, J. (1998) *Second Skins: The Body Narrative Of Transsexuality*, New York, Columbia UniversityPress.
- Ross, B. ve Sullivan, R. (2012). "Tracing Lines Of Horizontal Hostility: How Sex Workers And Gay Activists Battled For Space, Voice, And Belonging İn Vancouver, 1975–1985", *Sexualities*, 15 (5/6), s. 604–621.
- Sözen, S. (2009) "Kişilerin Cinsel Yönelimleri Sebebiyle Yaşadıkları Şiddet ve Adli Tıbbi Süreçte Karşılaştıkları Zorluklar", Ed.: Ali Erol (Editör) *Anti-Homofobi Kitabı-Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma*, Ankara, Kaos GL, s. 64–65.
- Stryker, S. (2006) "(De) Subjugated Knowledges: An Introduction To Transgender", Ed.:Studies.Stryker, S. ve Whittle, S. (Editör)*The Transgender Studies*, London, Routledge, s. 1–17.
- Trivette, S. A. (2010) "SecretHandshakesAndDecoder Rings: TheQueer Space Of Don't Ask/Don'tTellsex", *SexResSocPolicy*, 7, s. 214–228.
- Türmen, R. (2013) "Farklarımızla Birlikte Eşit Olabilmek", *Kaos GL*, 133, s. 7–9.
- Valentine, G. (1993)"(Hetero)Sexing Space: LesbianPerceptionsAndExperiencesOf EverydaySpaces", *Environment And Planning D: Society And Space*, 11, s. 395–413.
- Valentine, G. (1998) "Sticks And Stones May Break My Bones: A Personal Geography Of Harassment", *Antipode*, 30, s. 303–332.
- Valentine, G., Skelton, T. ve Butler, R. (2003)"Coming Out And Outcomes: Negotiating Lesbian And Gay Identities With, And İn The Family", *Environment And Planning D:Society*

- And Space, 21, s. 479–499.
- Whittle, S., Turner, L. ve Al-Alami, M. (2007) Engendered Penalties: Transgender And Transsexual People's Experiences Of Inequality And Discrimination, Manchester, PressforChange/Manchester Metropolitan University.
- Yetkin, N. (2009) "Psikiyatrinin Homofobisi", Ed.: Ali Erol (Editör) Anti-Homofobi Kitabı-Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Ankara, Kaos GL, s. 79–83.
- Young, I. M. (2005) On Female Body Experience: 'Throwing Like A Girl' And Other Essays, New York, Oxford University Press.

İnternet Kaynakları

- Hines, S. (2007a) "(Trans)Forming Gender: Social Change And Transgender Citizenship", Sociological Research Online, 12 (1), <http://www.socresonline.org.uk/12/1/hines.html> (Erişim tarihi 6 Ocak 2011).
- www.kadindostukentler.org [Erişim tarihi: 3 Mart 2016]
- West, P. (2004) "Report Into The Medical And Related Needs For Trans People In Brighton And Hove: The Case For An Integrated Service", <http://www.pfc.org.uk/medical/spectrum.pdf> (Erişim tarihi 6 Ocak 2011).